

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 24 mars 1938 kl. 10 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om införande av obligatoriska fullmäktigeinstitutioner i samtliga borgerliga kommuner.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 153 av herrar *Eriksson* i Toftered och *Pettersson* i Dahl hemställes, »att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av kommunalstyrelselagarna för land och för stad § 8 att fullmäktigeinstitutioner i samtliga kommuner obligatoriskt införas, och att i anledning härav nödiga ändringar i övrigt av samma lagar genomföras».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har berett Svenska landskommunernas förbund tillfälle yttra sig över förevarande motion. Det av förbundet avgivna yttrandet är som bilaga fogat till förevarande utlåtande.

I lands- eller stadskommun med mera än 1,500 invånare skall den kommunen tillkommande beslutanderätten, med vissa undantag, uppdragas åt fullmäktige. Har kommunens invånareantal nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av fullmäktige, därest icke stämman resp. allmän rådstuga annorlunda besluter. Kommun med 1,500 invånare eller därunder äger åt fullmäktige uppdraga beslutanderätten. Förslag om upphävande av sådant beslut får icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan fullmäktige trädde i verksamhet och skall beslutet, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft. — För municipalsamhälle gälla motsvarande regler i fråga om municipalfullmäktiges upprättande, fortbestånd och avskaffande. — I församling med mera än 5,000 invånare skall den församlingen tillkommande beslutanderätten, med vissa undantag, uppdragas åt kyrkofullmäktige; undantag härifrån kan dock medgivas beträffande församling, som helt eller delvis ingår i kyrklig samfällighet. Det representativa systemet är fakultativt i församling med lägre invånarantal än det nyss nämnda. I övrigt gälla för den kyrkliga kommunen motsvarande regler i fråga om fullmäktigeinstitutionens inrättande, fortbestånd och avskaffande som för den borgerliga kommunen. — Fullmäktiges antal skall i borgerlig eller kyrklig kommun med 2,000 invånare eller därunder vara 15—20. — I lands- eller stadskommun, som sammanfaller med skoldistrikt, skall, där stads- eller kommunalfullmäktige finnas, folk- och fortsättningsskoleväsendet utgöra en för kommun gemensam angelägenhet, vilken kommunen som sådan har att

vårda. I övriga fall handhaves denna angelägenhet av vederbörande församling.

I samband med den allmänna kommunallagsrevisionen år 1930 framfördes inom riksdagen motionsvis förslag om sänkning av den befolkningssiffra, vid vilken representativt system i den borgerliga kommunen skall vara obligatoriskt. Konstitutionsutskottet framhöll i anledning härav (utlåtande nr 30), att det funne en vidsträcktare obligatorisk tillämpning av det representativa systemet inom den borgerliga kommunen icke vara påkallad. Utskottet avstyrkte därför förslagen, vilka också avslogos av riksdagen. Sedermera har riksdagen år 1934 och 1936 på hemställan av utskottet (utlåtande nr 9 resp. nr 6) avslagit motionsvis framställda förslag om att fullmäktigeinstitutionen skulle göras obligatorisk för alla kommuner oberoende av deras storlek, resp. om sänkning av den befolkningssiffra, vid vilken kommunalfullmäktigeinstitutionen är obligatorisk, från 1,500 till 1,000. Utskottet framhöll härvid bl. a., att kommunerna frivilligt allt mera övergått till representativt system och att något mera allmänt behov av en lagändring icke syntes hava gjort sig gällande, varför tiden icke vore inne att till förnyad prövning upptaga frågan om vid vilket befolkningstal fullmäktigesystemet borde vara obligatoriskt. I förevarande ämne framhöll dock utskottet härefter år 1937 i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 18) med förslag till skrivelse om utredning angående det kommunala revisionsväsendet, att de mindre landskommunerna utan fullmäktige icke kunde utfärda reglementen för kommunalnämnderna och icke heller hade möjlighet att genomföra den för en effektiv kassakontroll betydelsefulla centralisering av medelsförvaltningen, som möjliggjorts genom lagändringar åren 1930 och 1931; båda dessa förhållanden skulle emellertid kunna ändras antingen genom en sänkning av det befolkningstal, vid vilket representativt system är obligatoriskt i den borgerliga kommunen, eller genom en lagändring, som medgäve även mindre kommuner utan fullmäktige att antaga reglementen för kommunalnämnden.

U t s k o t t e t. Av den av Svenska landskommunernas förbund förebragta utredningen, till vars resultat utskottet ansluter sig, torde framgå, att tiden nu kan anses vara inne att sänka det befolkningstal, vid vilket fullmäktigeinstitutionen skall vara obligatorisk i borgerlig landskommun. Det representativa systemet synes i anslutning till förbundets uttalande lämpligen böra göras obligatoriskt i sådan kommun med mera än 700 invånare. Göres fullmäktigeinstitutionen obligatorisk i så vidsträckt omfattning, vinnes därigenom också den fördelen, att frågan om ytterligare ändringar av det befolkningstal, vid vilket beslutanderätten skall uppdragas åt fullmäktige, läser kunna anses avförd från dagordningen.

För städernas vidkommande har en motsvarande lagändring icke någon omedelbar betydelse, eftersom de numera samtliga övergått till fullmäktigesystemet. Den strävan efter likformighet mellan kommunallagarna för land och stad, som kommit till uttryck i 1930 års lagstiftning i ämnet, föranleder dock därtill, att samma ändring nu vidtages i lagen om kommunalstyrelse

i stad som i lagen om kommunalstyrelse på landet.

I de kommuner, där fullmäktige enligt de föreslagna reglerna skola nyttiggöras, böra fullmäktigevalen ske instundande höst och fullmäktige träda i verksamhet den 1 januari 1939.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion för sin del ville antaga följande

1) Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

8 §.

(Nuvarande lydelse:)

I kommun med mera än 1,500 invånare skall den kommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 9 §, uppdragas åt kommunalfullmäktige.

Har kommunens invånarantal nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av kommunalfullmäktige, därest icke kommunalstämman annorlunda besluter.

Kommun med 1,500 invånare eller därunder äger åt kommunalfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan kommunalfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Beslut om införande eller avskaffande av kommunalfullmäktige skall ofördröjligen anmälas hos länsstyrelsen.

(Föreslagen lydelse:)

I kommun med mera än 700 invånare skall den kommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 9 §, uppdragas åt kommunalfullmäktige.

Har kommunens invånarantal nedgått till 700 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av kommunalfullmäktige, därest icke kommunalstämman annorlunda besluter.

Kommun med 700 invånare eller därunder äger åt kommunalfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan kommunalfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juni 1938; dock skall i kommun med mera än 700 invånare, där kom-

*(Nuvarande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

municipalfullmäktige icke finnas, kommunens beslutanderätt fortfarande utövas å kommunalstämma intill den 1 januari 1939.

2) F ö r s l a g

till

Lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

8 §.

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

I stad med mera än 1,500 invånare skall den stadskommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 9 §, uppdragas åt stadsfullmäktige.

Har stadens invånarantal nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av stadsfullmäktige, därest icke allmänna rådstugan annorlunda besluter.

Stad med 1,500 invånare eller därunder äger åt stadsfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan stadsfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Beslut om införande eller avskaffande av stadsfullmäktige skall ofördröjligen anmälas hos länsstyrelsen.

I stad med mera än 700 invånare skall den stadskommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 9 §, uppdragas åt stadsfullmäktige.

Har stadens invånarantal nedgått till 700 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av stadsfullmäktige, därest icke allmänna rådstugan annorlunda besluter.

Stad med 700 invånare eller därunder äger åt stadsfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan stadsfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juni 1938.

Stockholm den 22 mars 1938.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson*, Lindmark, Sandegård, Bergman, Källman, Nils Andersson, Hagström*, Fast*, Andersson i Ovanmyra, Lundqvist, Eriksson i Toftered, Nordström i Torsby, Fält, Mosesson, Norén, Sundström i Skövde* och Nolin.

* Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga.

Till Riksdagens Konstitutionsutskott.

Då Konstitutionsutskottet velat bereda Svenska landskommunernas förbund tillfälle att avge yttrande över en i andra kammaren väckt motion med syfte att få fullmäktiginstitutionen obligatoriskt införd i *alla* kommuner, får förbundets styrelse härmed vördsamt anföra följande.

År 1918 satte man gränsen för det obligatoriska införandet av fullmäktigsystemet i kommunerna vid 1,500 invånare och ansåg sig därmed ha tillmötesgått även långt gående önskemål. Som man minnes hade regeringen i proposition stannat vid siffran 3,000 invånare. Det har emellertid visat sig, att man på många håll vill ta steget än längre; vid riksdagarna ha upprepade gånger motioner väckts om sänkning av nämnda gränssiffra till 1,000 eller om att göra fullmäktiginstitutionen obligatorisk för alla kommuner.

Det råder intet tvivel om att fullmäktigsystemet i det stora hela innebär betydande fördelar för de allra flesta kommuner. På ett helt annat sätt än stäm mosystemet garanterar det konsekvens och kontinuitet i den kommunala förvaltningen, i det att överraskningar och kupper från de olika partigrupperna i kommunen därigenom försvåras. Detta gäller även små och medelstora kommuner. Å andra sidan finns det på vissa håll bland de röstberättigade en bestämd önskan att själva direkt få utöva medbestämmanderätt i de kommunala angelägenheterna; intresset för kommunen och ansvars känslan för en rätt vård av dess uppgifter hålles därigenom vid starkt och kraftigt liv. Att draga gränsen för det obligatoriska införandet av fullmäktigsystemet så, att det tillfredsställer alla, är icke möjligt. Men styrelsen har den uppfattningen, att den nuvarande gränsen (1,500 invånare) är väl hög. I många kommuner med ett invånarantal under denna gräns kan stäm mosystemet vålla avsevärda olägenheter och borde icke bibehållas. Nu kan ju sägas, att det står kommunen öppet att i så fall införa fullmäktige, men detta kan i åtskilliga fall vara ganska svårt och föranleda bittra meningsbrytningar och strider. Och på sina håll kan det bli upprepade kastningar fram och tillbaka från stäm mosystemet till fullmäktigsystemet med all den osäkerhet och olägenhet, som dylik brist på stabilitet medför. Det synes därför, som om det fördelaktigaste vore att göra fullmäktiginstitutionen obligatorisk i större utsträckning än nu är fallet. Man kunde säkerligen med fördel och utan olägenhet sänka folkmängdsgränsen till åtminstone 700 å 800 invånare.

Genom lagen om skolstyrelse i vissa kommuner ha också formerna för vården av folkskolans och fortsättningsskolans angelägenheter ställts i visst beroende därav, om i kommun fullmäktige äro införda eller icke. Finnas fullmäktige och om kommunen sammanfaller med skoldistrikt, skall vården av folk- och fortsättningsskoleväsendet överflyttas till den borgerliga kommunen från den kyrkliga. Överger kommunen fullmäktigsystemet, måste enligt gällande lagstiftning folk- och fortsättningsskoleväsendet återgå till

den kyrkliga kommunen. Dylikt kan inte anses lämpligt; större stadga vinnas även i detta avseende, om fullmäktigsystemet i större utsträckning än nu blir obligatoriskt.

Styrelsen anser sig ur olika synpunkter böra förorda detta, under samtidigt framhållande av att inga bärande skäl tala för att tvinga den stora mängden små kommuner på under 700 invånare eller något sådant att införa fullmäktige.

Till belysning av spørsmålet kunna tjäna vissa siffror, som framgått ur en inom landskommunernas centralbyrå företagen undersökning. Uppgifterna ansluta sig till tiden den 1 januari 1937 och torde icke få betraktas som definitiva.

Hela antalet landskommuner med ett invånarantal under 1,500 uppgår till 1,562. Av nedanstående tabell framgår i vilken utsträckning kommunalfullmäktige finnas inom dessa kommuner.

Invånarantal i varje kommun.	Antalet kommuner.	Därav antal kommunalfullmäktige absolut.	i %.
Under 400.....	313	3	0.96
400— 499.....	168	2	1.2
500— 599.....	149	17	11.4
600— 699.....	139	11	7.9
700— 799.....	138	18	13.0
800— 899.....	110	27	24.5
900— 999.....	110	31	28.2
1,000—1,099.....	111	38	34.2
1,100—1,199.....	93	42	45.2
1,200—1,299.....	85	39	45.9
1,300—1,399.....	82	51	62.2
1,400—1,499.....	64	62	96.9
	Summa 1,562	341	21.83

Av de 769 kommuner, vars befolkningsmängd understiger 700 invånare, ha blott 33 stycken infört fullmäktigsystemet d. v. s. 4.2 procent. Det långt övervägande antalet av dessa små kommuner finner sig sålunda väl tillrätta utan fullmäktige. Annorlunda ter sig bilden i fråga om övriga kommuner i gruppen under 1,500 invånare. Av de 358 kommuner, som ha mellan 700 och 1,000 invånare ha icke mindre än 76 av dem infört fullmäktige, d. v. s. 21.2 procent och av de 435 kommuner, som ha en folkmängd av 1,000—1,499 invånare ha 232, d. v. s. 53.3 procent, infört fullmäktigsystemet. För kommuner av denna storleksordning är tydligen fullmäktigsystemet att föredraga, och man har ingen anledning att tveka att göra detsamma obligatoriskt för kommuner med 1,000 invånare och däröver. Betraktar man kommunerna med över 700 invånare t. o. m. 1,499 såsom en grupp — de uppgå sammanlagt till 793 — så befinnes att icke mindre än 308 av dem, alltså 38.9 procent, infört fullmäktige, vilket vittnar om att känslan av systemets fördelar inom kommuner av sistnämnda storleksordning är ganska vida spridd.

Stockholm den 5 mars 1938.

Styrelsen för Svenska Landskommunernas Förbund

MAGNUS PALMSTIERNA.

Dess ordförande.

J. A. Zander.